

มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและแก้ไขการสมรสซ้อน



นางสาววิจิตรา ทองวินิจฉัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชานิติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2532

ISBN 974-576-061-7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

015428

I 10304411

LEGAL MEASURE TO PREVENT BIGAMY

Miss Wijittra Tongwinichsin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School

Chulalongkorn University

1989

ISBN 974-576-061-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์    มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและแก้ไขการสมรสซ้อน

โดย                      นางสาววิจิตรา ทองวินชศิลป์

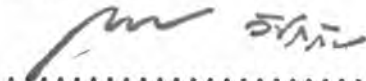
ภาควิชา                นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา    รองศาสตราจารย์ วิมลศิริ ชำนาญเวช

                              อาจารย์ ประสพลช บัญเดช

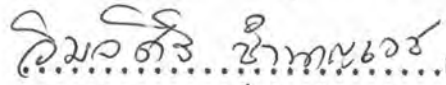


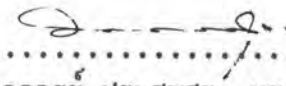
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย    อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง  
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต


  
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย  
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรากิจ)

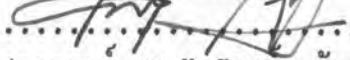
คณะกรรมการวิทยานิพนธ์

  
.....ประธานกรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวานิต เกิดสมเกียรติ)

  
.....อาจารย์ที่ปรึกษา  
(รองศาสตราจารย์ วิมลศิริ ชำนาญเวช)

  
.....อาจารย์ที่ปรึกษา  
(อาจารย์ ประสพลช บัญเดช)

  
.....กรรมการ  
(อาจารย์ คองศกร สันตะบุตร)

  
.....กรรมการ  
(อาจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพลีริ)

  
.....กรรมการ  
(อาจารย์ จรณชัย ศัลยพงษ์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



วิจิตร ทองวินชศิลป์ : มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและแก้ไขการสมรสซ้อน  
(LEGAL MEASURE TO PREVENT BIGAMY) อ.ที่ปรึกษา : รศ.วิมลศิริ ชำนาญเวช,  
อ.ประสพสุข บุญเดช, 200 หน้า.

ประเทศไทยได้นำระบบการสมรสแบบพัวเดียวเมียเดียว และนำแบบของการจดทะเบียนสมรสมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 รัฐต้องการชักจูงให้มีการจดทะเบียนสมรส จึงได้อำนวยความสะดวกนานาประการแก่ผู้ประสงค์จะจดทะเบียนสมรส และให้การจดทะเบียนสมรสทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งนโยบายดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นในระยะเริ่มต้น แต่ด้วยพื้นฐานทางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทย ที่คุ้นเคยกับระบบการสมรสเดิมที่ยอมให้ชายมีภรรยาได้หลายคน และวิธีการจดทะเบียนสมรสซึ่งหลวม ยอมให้ผู้ที่ จะทำการสมรสสามารถจดทะเบียนสมรส ณ ที่ใดก็ได้ โดยไม่ต้องแสดงหลักฐานว่า ตนไม่เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่น และไม่มีวิธีการตรวจสอบสถานภาพของผู้ที่จะทำการสมรสได้ ทำให้เกิดการสมรสซ้อน ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย บัดนี้ระยะเวลาว่างเลยมาถึง 50 กว่าปีแล้ว สมควรมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนสมรสให้เหมาะสมรัดกุมมากขึ้น เพื่อป้องกันการจดทะเบียนสมรสซ้อน

การสมรสซ้อนทำให้ครอบครัวแตกแยก ไม่ปรองดอง คู่สมรสละเลยหน้าที่และความรับผิดชอบต่อครอบครัว ทำให้บุตรขาดความอบอุ่นและไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมเรื่อง เด็กมีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือเด็กกระทำความผิดกฎหมาย นอกจากนี้ ยังเป็นการเร่งเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว เกินกำลังของสังคมที่จะให้การเลี้ยงดูและคุ้มครอง ทำให้ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัวตกต่ำ ส่งผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัว

วิทยานพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดจากการสมรสซ้อน บทบัญญัติแห่งกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติ ตลอดจนระบบการจับเก็บ ตรวจสอบ ค้นหาข้อมูลการสมรส ซึ่งบกพร่อง ล้าสมัย อันเป็นเหตุให้มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่อาจป้องปรามการสมรสซ้อนได้ ผู้เขียนได้เสนอแนะมาตรการในการป้องกันและแก้ไขการสมรสซ้อน โดยมุ่งให้ความคุ้มครองคู่สมรส บุตร และบุคคลภายนอกผู้สุจริต

ในการแก้ปัญหการสมรสซ้อน จะต้องกระทำไปพร้อมกันทั้งมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางสังคม โดยความร่วมมือของบุคคลทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายรัฐสภาผู้ร่างกฎหมาย ฝ่ายเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย และฝ่ายประชาชนผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังที่ร่างไว้ซึ่งคุณค่าของการสมรสระบบพัวเดียวเมียเดียว และเสถียรภาพของครอบครัว

ภาควิชา นิติศาสตร์  
สาขาวิชา นิติศาสตร์  
ปีการศึกษา 2531

ลายมือชื่อนิติศ.....  
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... วิชาญ 608



WIJITTRA TONGWINICHSIN : LEGAL MEASURE TO PREVENT BIGAMY.  
THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. WIMOLSIRI JAMNARNWEJ,  
LECT. PRASOBSOOK BOONDECH , 200 pp.

Thailand has adopted monogamy and form of marriage registration which are provided for in Book 5 of the Civil and Commercial Code re: Family Law, effective from October 1, 1935. The State would like to persuade registration of marriage, therefore accorded various facilities for people wishing to register their marriage and provide simple procedure for marriage registration. This policy was necessary at the preliminary period. However as Thai cultural backgrounds and social values which were accustomed to the former marriage system which allowed man to have several wives and the loose method of marriage registration, that is, the law allowed one who was to marry could register his marriage anywhere without having to produce evidence that he himself was not marital partner of another person, and there was no means to examine the status of the person was to marry, which gave rise to bigamy, and the provisions of law could not be enforced. Now time has lapsed for over 50 years, there should be amendment to the law concerning marriage registration to be more appropriate and precise in order to prevent bigamy.

Bigamy causes broken home, hostile situation within the family, abandonment of duties and responsibilities of each spouse, lonely children, all of which can cause social problem concerning crimes and wrongful acts by children. Moreover, Bigamy can accelerate the population, create burden to a society and low income family which will effect the family institution at large.

This thesis will study and analyze problems arising from bigamy, laws and regulations, out-of-date system for marriage information handling which causes ineffectiveness on part of existing laws to prevent bigamy. The author will suggest measure to prevent bigamy by giving protection to both spouses, their children and bona fide third party.

In solving the problem of bigamy, there must be both legal and social measure together with co-operation of all parties involved, i.e., legislators, enforcement officers and a citizen who shall comply with the law, in order to fulfil the intention of the law, reserve a social value of monogamy and stability of each family.

ภาควิชา นิติศาสตร์  
สาขาวิชา นิติศาสตร์  
ปีการศึกษา 2531

ลายมือชื่อนิติศ. *Wijitra Tongwinichsin*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *วิมลศิริ จำนARNWEJ*



## กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาระดับปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ผู้เขียนซาบซึ้งและตระหนักถึงความกรุณาที่คณาจารย์ผู้สอนทุกท่านได้ให้ทั้งความรู้ ความคิด และความเอาใจใส่ด้วยดีมาตลอด โดยเฉพาะอาจารย์ ประสพสุข บุญเดช และรองศาสตราจารย์ วิมลศิริ ชำนาญเวช ซึ่งกรุณารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำทางด้านวิชาการ แนวความคิด และพลังใจ ตลอดจนช่วยตรวจแก้ไขจนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ตลอดระยะเวลาในการศึกษา รวมทั้งการที่วิทยานิพนธ์ ดร.พิชัย บุรณะสมบัติ ผู้อำนวยการโรงเรียนกรุงเทพวิทยาลัย ได้กรุณาให้โอกาสศึกษาและให้ความสนับสนุนตลอดมา นับเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งของความสำเร็จครั้งนี้ ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา และขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ ผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จทุกท่าน ที่สละทั้งเวลาและความคิดให้กับผู้เขียน โดยเฉพาะ คุณเจษฎา สวัสดิ์พงษ์ เพื่อนผู้ช่วยเหลือทางด้านภาษา และค้นคว้าเอกสารประกอบการเขียน คุณมิชฎา ทรรพาส ผู้ให้ความช่วยเหลือทางด้านการวิจัย และที่สำคัญยิ่งคุณสกล อรรถวัฒนางล เพื่อนผู้นี้ใจ ให้ความช่วยเหลือทุกครั้งที่คุณเขียนประสบปัญหา และผลักดันให้การที่วิทยานิพนธ์ครั้งนี้ประสบความสำเร็จ

ขอขอบคุณ คุณอรินทร์ กุลเกษม ผู้สละเวลาและจัดการด้านการพิมพ์ โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย

สุดท้ายนี้ขอระลึกถึงพระคุณของคุณพ่อ คุณแม่ และพี่ชาย ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน และให้กำลังใจกับผู้เขียนตลอดมา จนกระทั่งมีโอกาสศึกษาและประสบความสำเร็จ

วิจิตรา ทองวินชศิลป์





## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
สมมติฐานในการศึกษา.....	2
ขอบเขตของการศึกษา.....	3
วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 1    บทนิยามและสาระสำคัญของการสมรส.....	4
ความหมายของการสมรส.....	4
1. ความหมายทั่วไป.....	4
2. ความหมายตามกฎหมาย.....	4
สาระสำคัญของการสมรส.....	6
1. ความสำคัญของสถาบันครอบครัว.....	6
2. ประวัติความเป็นมาของกฎหมายครอบครัวไทย....	7
3. อิทธิพลของศาสนาที่มีต่อกฎหมายครอบครัว.....	10
4. วัตถุประสงค์ของการสมรส.....	15
5. นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการสมรส.....	16
6. ลักษณะของการสมรสตามกฎหมาย.....	20
7. รูปแบบของการสมรส (Formation of Marriage)	21
8. ผลของการสมรสตามกฎหมาย.....	22
บทที่ 2    การสมรสซ้อน.....	30
ความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับการสมรสซ้อน....	30
1. ความหมายของการสมรสซ้อน.....	30
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการสมรสซ้อน.....	30
ลักษณะของการสมรสซ้อน.....	34
1. การสมรสก่อนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ใช้บังคับ.....	34

	2.	การสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5.....	35
	3.	การสมรสตามกฎหมายอิสลาม.....	36
	4.	การสมรสตามหลักกฎหมายขัดกัน.....	37
		สถานะทางกฎหมายของการสมรสซ้อน.....	37
	1.	ผลของการสมรสซ้อน.....	37
	2.	การร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะ .	39
	3.	การสมรสซ้อนกับความรับผิดชอบทางอาญา.....	40
		บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับการสมรสซ้อน.....	42
	1.	การสมรสที่เป็นโมฆะ ไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทาง ทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา.....	43
	2.	การคุ้มครองสิทธิของคู่สมรสที่สุจริต.....	43
	3.	การคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอกผู้สุจริต.....	59
	4.	การให้ความคุ้มครองบุตร.....	61
		ระเบียบปฏิบัติของการจดทะเบียนสมรส.....	64
	1.	ระเบียบปฏิบัติของการจดทะเบียนสมรส.....	66
	2.	สถานภาพสมรส.....	69
บทที่	3	หลักกฎหมายต่างประเทศว่าด้วยการสมรส.....	73
		ระบบกฎหมายสำคัญเกี่ยวกับการสมรส.....	73
	1.	ระบบกฎหมายเกี่ยวกับการสมรสในประเทศที่นับถือ ศาสนาคริสต์.....	73
	2.	ระบบกฎหมายเกี่ยวกับการสมรสในประเทศที่นับถือ ศาสนาอิสลาม.....	79
		หลักกฎหมายต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสมรส และ ผลทางกฎหมาย.....	80
	1.	ประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี.....	80
	2.	ประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย.....	87
	3.	ประเทศที่ใช้กฎหมายอิสลาม.....	91
	4.	ประเทศในภาคพื้นทวีปเอเชีย.....	94
		ระเบียบปฏิบัติ และพิธีการสมรสของต่างประเทศ.....	95
	1.	ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	96
	2.	ประเทศอังกฤษ.....	97
	3.	ประเทศฝรั่งเศส.....	99
	4.	ประเทศเยอรมัน.....	100
	5.	ประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์.....	100
	6.	ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน.....	101



		วิเคราะห์หลักกฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับหลัก กฎหมายไทย.....	101
บทที่	4	ปัญหาที่เกิดจากการสมรสซ้อนและการวิจัยความคิดเห็นของบุคคล ที่มีต่อการสมรสซ้อน.....	112
		ปัญหาที่เกิดจากการสมรสซ้อน.....	112
		1. ปัญหาทางกฎหมายและการบังคับใช้.....	112
		2. ปัญหาทาง เศรษฐกิจ.....	113
		3. ปัญหาทางสังคม.....	114
		ลักษณะข้อเท็จจริงของการจดทะเบียนสมรสซ้อน.....	115
		การวิจัยความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อการสมรสซ้อน....	116
		1. วิธีดำเนินการวิจัย.....	116
		2. การออกแบบการวิจัย.....	119
		3. ผลของการวิจัย.....	121
		4. สรุปผลการวิจัย.....	157
		5. การสัมภาษณ์ผู้นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม	158
บทที่	5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	169
		บรรณานุกรม.....	187
		ภาคผนวก.....	193
		ประวัติผู้เขียน.....	200



## สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	121
2	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เป็นรายข้อ เกี่ยวกับการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง.....	124
3	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง ระหว่างกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิง.....	129
4	วิเคราะห์รายข้อของแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง ระหว่างกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิง.....	130
5	วิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง จำแนกตามอาชีพ.....	139
6	อาชีพของกลุ่มตัวอย่างกับคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง.....	140
7	วิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง จำแนกตามกลุ่มอายุ.....	142
8	อายุของกลุ่มตัวอย่างกับคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง.....	143
9	วิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง จำแนกตามระดับการศึกษา.....	145
10	ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างกับคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง.....	146
11	วิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อ การสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง จำแนกตามสถานภาพสมรส.....	148

ตารางที่		หน้า
12	สถานการณ์สมรสของกลุ่มตัวอย่างกับคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็น เกี่ยวกับการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง.....	149
13	วิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อ การสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง จำแนกตามจำนวนบุตร.....	151
14	จำนวนบุตรของกลุ่มตัวอย่างกับคะแนนเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับ การสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง.....	152
15	ข้อมูลเป็นความถี่และร้อยละ แสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ต่อการสมรส ระบบฟ้าเดียวเมียเดียว และการหย่าร้าง.....	153